

AUGUST SÖDERMAN

1832–1876

Tannhäuser

Ballad för baryton och orkester

Ballad for baritone and orchestra

Källkritisk utgåva av/Critical edition by Mats Persson

Levande Musikarv och Kungl. Musikaliska akademien

Syftet med Levande Musikarv är att tillgängliggöra den dolda svenska musikskatten och göra den till en självklar del av dagens repertoar och forskning. Detta sker genom notutgåvor av musik som inte längre är skyddad av upphovsrätten, samt texter om tonsättarna och deras verk. Texterna publiceras i projektets databas på internet, liksom fritt nedladdningsbara notutgåvor. Huvudman är Kungl. Musikaliska akademien i samarbete med Musik- och teaterbiblioteket och Svensk Musik.

Kungl. Musikaliska akademien grundades 1771 av Gustav III med ändamålet att främja tonkonsten och musiklivet i Sverige. Numera är akademien en fristående institution som förenar tradition med ett aktivt engagemang i dagens och morgondagens musikliv.

Swedish Musical Heritage and The Royal Swedish Academy of Music

The purpose of Swedish Musical Heritage is to make accessible forgotten gems of Swedish music and make them a natural feature of the contemporary repertoire and musicology. This it does through editions of sheet music that is no longer protected by copyright, and texts about the composers and their works. This material is available in the project's online database, where the sheet music can be freely downloaded. The project is run under the auspices of the Royal Swedish Academy of Music in association with the Music and Theatre Library of Sweden and Svensk Musik.

The Royal Swedish Academy of Music was founded in 1771 by King Gustav III in order to promote the composition and performance of music in Sweden. Today, the academy is an autonomous institution that combines tradition with active engagement in the contemporary and future music scene.

www.levandemusikarv.se

Huvudredaktör/Editor-in-chief: Anders Wiklund
Notgrafisk redaktör/Score layout editor: Anders Högstedt
Textredaktör/Text editor: Erik Wallrup

Levande Musikarv/Swedish Musical Heritage
Kungl. Musikaliska akademien/The Royal Swedish Academy of Music
Utgåva nr 564/Edition no. 564
2015
Notbild/Score: Public domain. Texter/Texts: © Levande Musikarv
ISMN 979-0-66166-308-9

Levande Musikarv finansieras med medel från/Published with financial support from Kungl. Musikaliska akademien, Kungl. Vitterhetsakademien, Marcus och Amalia Wallenbergs Stiftelse, Statens Musikverk, Riksbankens Jubileumsfond, Svenska Litteratursällskapet i Finland och Kulturdepartementet.
Samarbetspartners/Partners: Musik- och teaterbiblioteket, Svensk Musik och Sveriges Radio.

Orkesterbesättning/Orchestra

Flauto I, II

Oboe I, II

Clarinetto I, II in A

Fagotto I, II

Corno I, II in E

Tromba I, II in E

Trombone I, II, III

Timpani

Violini I

Violini II

Viole

Violoncelli

Contrabassi

Singstimme

Tannhäuser

Ballade

August Söderman
(1832-76)

Nicht zu schnell ♩ = 100

2 Flauti

2 Oboi

2 Clarinetti in A

2 Fagotti

2 Corni in E

2 Trombe in E

3 Tromboni tenori

Timpani in E. H.

Singstimme

Nicht zu schnell ♩ = 100

Violini I

Violini II

Viole

Violoncelli

Contrabbassi

7

Fl.

Ob.

Cl.
(A)

Fag.

Cor.
(E)

Tr.
(E)

Tbn.

Timp.

Singst.

Wie wird die nacht so lüs-tern! Wie
Hur trä - nads - full är nat-ten! Hur

VI. I

VI. II

Vle

Vc.

Cb.

14

Fl.

Ob.

Cl.
(A)

Fag.

Cor.
(E)

Tr.
(E)

Tbn.

Timp.

Singst.

blüht so reich der wald! In al - len Wip - feln flüs-tern Viel Stim - men mann - ich -
doft - rik sko - gen står! Och sak - ta stäm - mor hvis - ka Från lun - dens al - la

Vl. I

Vl. II

Vle

Vc.

Cb.

p

p

p

pizz.

p

p

19

Fl.

Ob.

Cl. (A)

Fag.

Cor. (E)

Tr. (E)

Tbn.

Timp.

Singst.

Vl. I

Vl. II

Vle

Vc.

Cb.

falt. snår. Die Och Bä - - - - cke blin - ken und bär - - - - ken glind - rar och

ppp

p

pp

p *ben tenuto*

p *ben tenuto*

arco *divisi* *p* *ben tenuto*

arco *p* *ben tenuto*

I.

21

Cor. (E)

Timp.

Singst.

rau - - - schen, Die Blu - - - men duf - - - ten und
 sor - - - lar, Och blom - - - man dof - - - tar så

Vl. I

Vl. II *divisi*

Vle

Vc.

Cb.

23

Tr. (E)

Timp.

Singst.

glühn, Die Mar - - - mor - bil - - der
 skön, Och mar - - - mor - bil - - der

Vl. I

Vl. II *sempre pp*

Vle

Vc.

Cb.

25

Singst.
 lau - schen Her - - - vor aus dunk - lem
 skym - ta Ur par - - - ken dun - kel - - -

Vl. I

Vl. II

Vle

Vc.

Cb.

27

Fl. *pp*

Cl. (A) *[p]*

Fag. *pp*

Singst. *parlando* *3*
 Grün. _____ Die Nach - ti - gal ruft: Zu-rück! Zu-rück! Der
 grön. _____ Och näk - ter-galn slår: Fly bort! fly bort! Men

Vl. I

Vl. II

Vle

Vc.

Cb.

31

Fl.

Ob.

Cl. (A)

Fag.

Cor. (E)

Tr. (E)

Tbn.

Timp.

Singst.

Knab' schickt nur vor-aus den Blick, Sein Herz ist wild, sein Sinn ge-trübt, Ver-ges-sen Al-les, was er
gos - sens blick är skum och kort, Hans hjer - ta vildt, hans sin - ne tärtdt, För - Gä - tet allt somförr var

Vl. I

Vl. II

Vle

Vc.

Cb.

36

Fl. *ppp* *p* I.

Ob.

Cl. (A) *ppp* *p* I.

Fag. *ppp*

Cor. (E)

Tr. (E)

Tbn. *pp*

Timp. *pp*

Singst. liebt.
kärt.

Vl. I [*p*]

Vl. II *p*

Vle *p*

Vc. *ppp* *p* divisi

Cb. *ppp* pizz. [*p*]

43

Fl.

Cl. (A)

Fag.

Singst.

Er kommt zum Schloss im Gar-ten, Die Fen-ster sind voll Glanz, Am
 Han slot - tet när i par-ken, Be - lyst af fönst - rens glans, Vid

VI. I

VI. II

Vc.

Cb.

p

p

p

trem.

divisi

trem. divisi

p

p

49

Cor. (E)

Timp.

Singst.

Thor die Pa - gen war-ten, Und dro - ben klingt der Tanz. Er
 por - ten pa - ger vän - ta Och of - van skämt och dans! Han

VI. I

VI. II

Vle

Vc.

Cb.

p

ppp

p

C-Saite

pizz.

etwas markiert

etwas markiert

6

6

6

6

53

Fl.

Ob.

Cl.
(A)

Fag.

Cor.
(E)

Tr.
(E)

Tbn.

Timp.

Singst.

schrei - - - tet hin - - - auf die Trep - - - pen, Er
upp - - - - för trap - - - por - na sti - - - ger Och

Vl. I

Vl. II

Vle

Vc.

Cb.

55

Fl. I. *p* *poco* *a* *poco*

Ob. I. *p* *poco* *a* *poco*

Cl. (A) I. *p* *poco* *a* *poco*

Fag. I. *p* *poco* *a* *poco*

Cor. (E) *[p]* *poco* *a* *poco* a 2

Tr. (E) *[p]* *poco* *a* *poco* a 2

Tbn. *mp* a 3

Timp. *poco* *a* *poco*

Singst.
tritt hin - ein in den Saal, Da
trä - - - der in u - ti saln, Der

Vl. I. *poco* *a* *poco*

Vl. II. *poco* *a* *poco*

Vle. *poco* *a* *poco*

Vc. *poco* *a* *poco*

Cb. *poco* *a* *poco*

57

Fl. *a 2*
cres *cen* *do* *e*

Ob. *a 2*
cres *cen* *do* *e*

Cl. (A) *a 2*
cres *cen* *do* *e*

Fag. *8*
cres *cen* *do* *e*

Cor. (E)
cres *cen* *do* *e*

Tr. (E)
cres *cen* *do* *e*

Tbn. *poco* *a poco* *cres* *cen* *do* *e*

Timp.
cres *cen* *do* *e*

Singst.
 rau - - - schen die Sam - - - met - - - schlep - - - pen, Da
 fra - - - sa de ri - - - ka dräg - - - ter, Der

Vl. I
cres *cen* *do* *e*

Vl. II
cres *cen* *do* *e*

Vle
cres *cen* *do* *e*

Vc.
cres *cen* *do* *e*

Cb.
cres *cen* *do* *e*

59

Fl. *strin* *gen* *do*

Ob. *strin* *gen* *do*

Cl. (A) *strin* *gen* *do*

Fag. *a 2* *strin* *gen* *do*

Cor. (E) *strin* *gen* *do*

Tr. (E) *strin* *gen* *do*

Tbn. *strin* *gen* *do*

Timp. *strin* *gen* *do*

Singst. *p*
 blinkt der Gold - - - - - po - - - - -
 töm - - - - - mes guld - - - - - po - - - - -

Vl. I *strin* *gen* *do*

Vl. II *strin* *gen* *do*

Vle *strin* *gen* *do*

Vc. *strin* *gen* *do*

Cb. *strin* *gen* *do*

61 rallent.

Fl. *f* *fff*

Ob. *f* *fff*

Cl. (A) *f* *fff*

Fag. *f* *fff*

Cor. (E) *f* *ffp*

Tr. (E) *f* *fff*

Tbn. *f* *fff*

Timp. *f* *fff* [Muta in E. A.]

Singst. *ff*

kal, der Gold - - - po - - - kal.
 kaln, töms guld - - - po - - - kaln.

VI. I *f* *ffp*

VI. II *f* *ffp*

Vle *f* *ffp*

Vc. *f* *ffp*

Cb. *f* *ffp*

rallent.

64 **a Tempo**

Fl. *p* I.

Ob. *p* a 2

Cl. (A) *pp*

Fag. *pp*

Cor. (E) *pp*

Tr. (E)

Tbn.

Timp.

Singst. *p parlando* 3

Die Nach - ti - gall ruft: Zu - rück! zu - rück! Der Knab' schickt nur vor -
Och näk - ter - gain slår: Fly bort! fly bort! Men gos - sens blick är

a Tempo

Vl. I *sosten.*

Vl. II *sosten.*

Vle *sosten.*

Vc. *sosten.* *p*

Cb. *sosten.* *p*

69

Fl. I. *pp* *p* a 2

Ob.

Cl. (A) *ppp* *p* a 2

Fag. *ppp* *p* a 2

Cor. (E)

Tr. (E)

Tbn.

Timp.

Singst.

aus den Blick; Sein Herz ist wild, sein Sinn ge-trübt, Ver-ges-sen al-les, was er liebt.
 skum och kort, Hans hjer-ta vildt, hans sin-ne tärtdt, För-gä-tet allt som förr var kärt.

Vl. I *pp* *p*

Vl. II *pp* *p*

Vle *pp* *p*

Vc. *p*

Cb. *p*

75 **Etwas bewegter**

Fl. *dol.* *dim.*

Ob.

Cl. (A) *dol.* *dim.*

Fag. *dol.* *dim.*

Cor. (E) *a 2* *p dol.* *dim.*

Tr. (E)

Tbn.

Timp.

Singst.

Vl. I *dol.* *dim.*

Vl. II *dol.* *dim.*

Vle *dol.* *dim.*

Vc. *dol.* *dim.*

Cb. *dol.* *dim.*

82

Fl.

Ob.

Cl.
(A)

Fag.

Cor.
(E)

Tr.
(E)

Tbn.

Timp.

Singst.

Die schön - ste von den Frau - en Reicht ihm den Be - cher hin, Ihm rinnt ein süs - ses
Den skö - nas - te bland skö - na Po - ka - len ho - nom ger, En ljuf - lig rys - ning

Vl. I

Vl. II

Vle

Vc.

Cb.

p

I.

p

p

p

p

p

divisi

88

Fl.

Ob.

Cl. (A)

Fag.

Cor. (E)

Tr. (E)

Tbn.

Timp.

Singst.

Vl. I

Vl. II

Vle

Vc.

Cb.

pp

p

pp

p

Timp. in E. A.

Grau - en Selt - sam durch Herz und Sinn. Er leert ihn bis zum Grun - de, Da
trän - ger I hjer - tat säll - samt ner. Han den i bot - ten töm - mer, Då

93 rit.

Fl. a 2

Ob.

Cl. (A)

Fag.

Cor. (E)

Tr. (E)

Tbn.

Timp.

Singst.

spricht am Tor der jub - lar slot - tets Zwerg: dverg: "Der uns - re bist zur Stun - de, Dies ist der Ve - nus - Nu är han vår för all - tid, Ty här är Ve - nus -

Vl. I rit.

Vl. II

Vle

Vc.

Cb.

98 **Tempo 1mo**

Fl. *pp* a 2

Ob.

Cl. (A) *p*

Fag.

Cor. (E)

Tr. (E)

Tbn.

Timp.

Singst. *p parlando* 3

berg." Die Nach - ti - gall ruft nur noch von fern, Den Kna - ben treibt sein bö - ser Stern; Sein
 berg! Och näk - ter - galn långt från fjer - ran slår, Men gos - sens on - da en - gel rår, Vildt

Tempo 1mo

Vl. I D-Saite *pp*

Vl. II D-Saite *pp*

Vle

Vc.

Cb.

103

Fl. *a2* *pp*

Ob.

Cl. (A)

Fag. *pp*

Cor. (E)

Tr. (E)

Tbn.

Timp.

Singst.

Herz ist wild, sein Sinn ge-trübt, Ver-ges-sen al-les, was er liebt.
hjer-tat är, Och sin-net tärt, För-gä-tet allt som förr var kärt.

Vl. I *D-Saite* *pp*

Vl. II *D-Saite* *pp*

Vle

Vc.

Cb.

110

Fl.

Ob.

Cl. (A)

Fag.

Cor. (E)

Tr. (E)

Tbn.

Timp.

Singst.

VI. I

VI. II

Vle

Vc.

Cb.

dim.

ppp

ppp dol.

divisi

ppp

ppp

ppp

pp

I.

pp *cres* *cen* *do* *e*

ppp *cres* *cen* *do* *e*

ppp *cres* *cen* *do* *e*

ppp *cres* *cen* *do* *e*

ppp *cres* *cen* *do* *e*

ppp *cres* *cen* *do* *e*

ppp *cres* *cen* *do* *e*

ppp *cres* *cen* *do* *e*

Und end-lich fort vom Rei - gen Führt ihn das schö - ne Weib;
 Och slut - ligt han från dan - sen Förs vid den skö - nas arm,

6 6 6

115 ritard. Sehr langsam

Fl.

Ob.

Cl. (A) I. [p] crescendo e strin gen do

Fag. strin gen do

Cor. (E)

Tr. (E)

Tbn.

Timp.

Singst.

Ihr Au - ge blickt so ei - gen, Ver - loc - kend glüht ihr Leib. Fern von des Fests Ge -
 Dess ö - gon trän - fullt blic - ka, För - fö - risk häfs dess barm! Längt i - från fes - tens

VI. I strin gen do

VI. II strin gen do

Vle strin gen do

Vc. [p] crescendo e strin gen do

Cb. strin gen do

ritard. Sehr langsam
dol.

120

Fl.

Ob.

Cl.
(A)

Fag.

Cor.
(E)

Tr.
(E)

Tbn.

Timp.

Singst.

wim - mel, Da blü - hen die Lau - ben so dicht In Wol - ken birgt am Him - mel Der Mond sein An - ge -
hvim - mel Så tätt stå de lum - mi - ga träd, Men sorg - sen up - på him - len I moln går må - nen

Vl. I

Vl. II

Vle

Vc.

Cb.

126 Tempo 1mo

Fl. I. p II. *pp*

Ob. p

Cl. (A) I. p

Fag.

Cor. (E)

Tr. (E)

Tbn.

Timp.

Singst. p p

sicht, Der Mond sein An - ge - sicht. Der
 ned! I moln går må - nen ned! Och

Vl. I pp Tempo 1mo

Vl. II pp

Vle p

Vc. pp

Cb.

131

Fl.

Ob.

Cl.
(A)

Fag.

Cor.
(E)

Tr.
(E)

Tbn.

Timp.

Singst.

Nach - ti - gall Ruf ist lang' ver - halt, Den Kna - ben treibt der Lust Ge - walt; Sein
 näk - ter-galns slag dödt bort ef - ter-hand, Men gos - sen drifs af kän - slans brand, Vildt

Vl. I

Vl. II

Vle

Vc.

Cb.

135

Fl. *molto cresc.* *ff*

Ob. *p molto cresc.* *ff*

Cl. (A) *p* *p* *molto cresc.* *ff*

Fag. I. *p* *p* *p molto cresc.* *ff*

Cor. (E) *p* *molto cresc.* *ff*

Tr. (E) *p molto cresc.* *ff*

Tbn. *p molto cresc.* *ff*

Timp. *p* *molto cresc.* *ff*

Singst. *p*

Herz ist wild, sein Sinn ge-trübt, Ver-ges-sen al-les, was er liebt.
 hjer-tat är, Och sin-net tärtdt, För-gä-tet allt som förr var kärt.

Vl. I *p*

Vl. II *p*

Vle *p*

Vc. *p*

Cb. *p*

141

Fl. *p*

Ob. *p*

Cl. (A) *p*

Fag.

Cor. (E)

Tr. (E)

Tbn.

Timp.

Singst.

VI. I

VI. II

Vle

Vc.

Cb.

147

Fl. *dim.*

Singst. *p*

Und als es wie - der ta - get, Da
 Och när det å - ter da - gas, Al -

Vl. I *pp* *trem.* *divisi*

Vl. II *pp* *divisi* *trem.*

Vle *pizz.* *divisi* *p*

Vc. *pizz.* *divisi* *p*

Cb. *pizz.* *p*

154

Fag. *a 2* *p*

Timp. *p*

Singst.

liegt er ganz al - lein; Im Wal - de um ihn ra - get Ver - wil - der - tes Ge -
 le - na är han då, Och rundt - om - kring i sko - gen Blott vil - da klip - por

Vl. I *sempre pp*

Vl. II *sempre pp*

Vle C-Saite arco *[p]*

Vc. *arco* *p* *pizz.* *6*

Cb. *pizz.* *6*

159

Fl.

Ob.

Cl.
(A)

Fag.

Cor.
(E)

Tr.
(E)

Tbn.

Timp.

Singst.

stein.
stå.

Kühl
Storm

geht
hvi

die Luft
- ner

kall

von
från

Vl. I

Vl. II

Vle

Vc.

Cb.

pp

cres

wild

p

cres

p

cres

p

cres

arco

p

cres

arco

p

cres

a 2

f

6

6

6

6

6

6

6

6

6

6

161

Fl. *ff* a 2

Ob. *ff* a 2

Cl. (A) *mf* *cres*

Fag. *mf* *cres*

Cor. (E)

Tr. (E)

Tbn.

Timp. *cen*

Singst.
Nor - den Und streut das Laub um -
nor - - den Allt viss - - - nar för dess

Vl. I *cen*

Vl. II *cen*

Vle *cen*

Vc. *cen*

Cb. *cen*

163

Fl.

Ob.

Cl. (A)

Fag.

Cor. (E)

Tr. (E)

Tbn.

Timp.

Singst.

her; Er selbst ist grau ge - wor - den, Und bang sein Herz und leer.
 röst, Han sjelf är gam - mal vor - den, Och tomt och kallt hans bröst.

VI. I

VI. II

Vle

Vc.

Cb.

168

Fl.

Ob.

Cl. (A)

Fag. *a 2*
p

Cor. (E)

Tr. (E)

Tbn.

Timp. *cresc.* *f* *3* *p* *pp*

Singst. *p parlando*
Er sitzt und star - ret vor sich hin Und
Han stir - rar mörk mot rym - dens land, Och

Vl. I *D-Saite* *mp*

Vl. II *G-Saite* *mp*

Vle

Vc.

Cb.

172

Fl.

Ob.

Cl. (A)

Fag.

Cor. (E)

Tr. (E)

Tbn.

Timp.

Singst.

schüt-telt das Haupt in ir - rem Sinn. Die Nach-ti-gall ruft: Zu spät! zu spät! Der
 sin - net för - tärs av wan-vetts - brand; Men näk - ter-galn slår: För - bi! för - bi! Och

ohne Flageolet

Vl. I

Vl. II

Vle

Vc.

Cb.

176

Fl.

Ob.

Cl.
(A)

Fag.

Cor.
(E)

Tr.
(E)

Tbn.

Timp.

Singst.

Wind die Stim-me von dan-nen weht.
bort för vin-den dess me-lo-di.

Vl. I

Vl. II

Vle

Vc.

Cb.

rit. e dim. 3

p

ppp dolciss.

ppp dolciss.

p

184 ritard.

Fl.

Ob.

Cl. (A) *p* *dim.* *ppp*

Fag. *dim.* *ppp*

Cor. (E)

Tr. (E)

Tbn.

Timp. *pp* *pp*

Singst.

Vl. I *dim.* ritard.

Vl. II *dim.*

Vle

Vc. *dim.* *ppp*

Cb. *dim.* *ppp*

August Söderman

August Söderman (1832–1876) tillhör den lilla krets av äldre svenska tonsättare, vars verk regelbundet framförs. De mest levande verken pekar faktiskt på kännetecknande drag i hans produktion: *Ett bondbrylllop* för manskvartett visar till vokaltonsättaren Söderman och brylllopsmarschen ur skådespelet *Brylllopet på Ulfåsa* antyder att han skrev musik för teaterscenen.

August Söderman mer eller mindre föddes in i Stockholms musikliv. Hans far, Johan Wilhelm Söderman, var musikanförelse vid flera av huvudstadens teatrar. August Söderman studerade vid Musikkonservatoriet 1847–50 och försörjde sig direkt därefter som musiker på violin och oboe, bl.a. i Hovkapellet. 1851 engagerades han av Edvard Stjernström som musikanförelse vid dennes resande teatersällskap, vilket blev början på Södermans många år vid scenen. Arbetet innebar att framställa musik för de aktuella uppsättningarna, både originalmusik och arrangemang, samt skaffa lämpliga musiker på turnéerorna. Sällskapet framträdde i Finland och Sverige. När Stjernström tog över Mindre teatern i Stockholm, blev Söderman dess musikansvarige.

1856–57 tillbringade Söderman i Leipzig för fördjupade musikstudier i främst kontrapunkt och komposition. Han fick där också tillfällen att höra tidens nyare musik. Tillbaka till Stockholm fortsatte han arbetet vid Mindre teatern. 1860 blev han kormästare vid Kungliga Teatern, en period också biträdande hovkapellmästare – den ordinarie var Ludvig Norman. Söderman skulle bli denna scen trogen under resten av sitt liv. Han gjorde dock en längre resa till Tyskland 1869–70 för att bevista konserter och se operaförelse, parallellt med eget komponerande. 44 år gammal avled Söderman i hemstaden.

August Söderman var mycket produktiv som tonsättare. Hans scenansättningar krävde det, men han ville därutöver skriva annat. Den sceniska musiken dominerar inte oväntat hans oeuvre, men han lämnade också efter sig åtskilliga sånger och körverk, liksom en del kammarmusik.

Två egenskaper fångar tonsättaren Söderman. Som teaterman levde han på förmågan att skriva musik med dramatisk nerv, musik som fick åhörarna att ryckas med. Vidare hade Söderman stort intresse för svensk folkmusik, vilket hörs i åtskilliga verk – antingen som direkta melodicitat eller genom egen musik i folkton. På den senare punkten banade han väg för senare kolleger som exempelvis Wilhelm Peterson-Berger och Hugo Alfvén.

© Gunnar Ternhag, Levande Musikarv

Soloballader med orkesterackompanjemang

Quarneruinen, Tannhäuser, Hafsfren, Der schwarze Ritter och *Kung Heimer och Aslög*
Det sena 1700-talets intresse för vad man såg som folkliga myter inspirerade författare och tonsättare att skriva ballader. Genren blev väldigt populär från tidigt 1800-tal, med verk av tonsättare som Carl Loewe, Franz Schubert och Robert Schumann. Balladerna har berättande, episka texter, oftast i tredje person, gärna med ett motivval som anknyter till ett heroiskt, riddarromantiskt ideal eller till folkloristiska ämnen. Ofta förekommer också omkvädesstrofer. Musikaliskt berättas handlingen i en stil som växlar mellan deklamatoriska och mer melodiska avsnitt. Tempo- och tonartsbyten förekommer ofta och stor vikt läggs vid ackompanjemangets utformning. Allt ska bidra till att skildra textens innehåll och karaktär. Att en stor del av balladerna vände sig till en offentlig konsertpublik framgår av att många ballader skrevs för orkester och inte enbart för piano. Samtiden kopplade gärna balladerna till en nordisk sfär, både i fråga om handlingens innehåll och musikens karaktär.

Det är i denna tyska soloballadtradition som August Södermans fem verk hör hemma. Söderman vistades i Leipzig för studier 1856–57. Där kom han i kontakt med nyskrivna verk av Schumann, men även musik av Niels W. Gade och Richard Wagner påverkade honom mycket. I Leipzig skrev Söderman två ballader för en röst och orkester, *Die verlassene Mühle (Quarneruinen)* med text av August Schnetzler och *Tannhäuser*

med text av Emanuel Geibel. En inspirationskälla till *Tannhäuser* var Wagners opera med samma namn. Söderman hörde den i Leipzig våren 1857 och har i brev skildrat det starka intryck som verket gjorde på honom. Båda balladerna gavs ut av Musikaliska konstföreningen på 1860-talet. *Tannhäuser* prisbelönades 1860 och blev ett stycke som kontinuerligt framfördes vid offentliga konserter. Balladen har en uppförandetid på omkring tio minuter. Ett orkesterackompanjemang med stor variation i tempo, dynamik och instrumentation understryker den dramatiska handlingen i berättelsen om sångaren Tannhäuser.

Något mindre omfattande är *Hafsfrun*, som gavs ut i partitur för sång och orkester 1861, samt för sång och piano tio år senare. Verket *Der schwarze Ritter* är skrivet till en text av Ludwig Uhland, en av de författare som blev flitigt tonsatt. Av Södermans hand finns en orkesterskiss av verket från 1874. Skissen var grund för det partitur som J.P. Carstensen skrev och som framfördes 1887. I samtida recensioner berömdes *Der schwarze Ritter* och man framhöll den påverkan från Schumanns musik som man ansåg sig finna i verket.

Den sista balladen, *Kung Heimer och Aslög* från omkring 1870, anknyter till det samtida intresset för fornnordisk mytologi. Textförfattaren Frans Hedberg skildrar här en episod där Heimer sjunger för Aslög. Ackompanjemanget har den för Söderman typiska harmoniken med förhållningar och orgelpunkter.

Södermans soloballader, inte minst *Tannhäuser* och *Kung Heimer och Aslög*, var mycket populära under en lång tid. De framfördes regelbundet och samtliga utom *Hafsfrun* gavs ut som klaverutdrag på 1880-talet. Att de inte bara var en angelägenhet för det svenska musiklivet får man en antydning om genom att flera av balladerna också gavs ut med tysk text.

© Karin Hallgren, Levande Musikarv

August Söderman

August Söderman (1832–1876) belongs to the limited circle of earlier Swedish composers whose works are still performed regularly. The fact is that the compositions which have worn best highlight significant traits of his output: *Ett bondbröllop* (Peasant wedding), for male voice quartet, shows Söderman as a vocal composer, while the wedding march from the drama *Bröllopet på Ulfåsa* (Wedding in Ulfåsa) intimates that he wrote incidental music for the theatre.

August Söderman was practically born into Stockholm's music community. His father, Johan Wilhelm Söderman, directed the music at several Stockholm theatres. August Söderman studied at the Royal Conservatory of Music between 1847 and 1850. Immediately afterwards he began earning his living as a violinist and oboist, e.g. with the Royal Court Orchestra. In 1851 he was engaged as director of music in a touring theatre company run by Edvard Stjernström, and this marked the beginning of a long-lasting relationship with the theatre. His duties involved supplying music – both new compositions and arrangements – for current productions and finding suitable musicians in the places visited. The company performed in Finland and Sweden. When Stjernström took over Mindre teatern in Stockholm, Söderman became its director of music.

Söderman spent 1856 and 1857 in Leipzig, pursuing advanced studies, mainly in counterpoint and composition. This also gave him the opportunity of hearing more recent music. Returning to Stockholm, he resumed his post at Mindre teatern. In 1860 he became chorus master at the Royal Opera, where for a time he deputised as chief conductor, the regular incumbent being Ludvig Norman. Söderman remained true to this stage for the remainder of his life, but in 1869–70 he went on a long tour of Germany to attend concerts and operatic performances, concurrently with his activity as a composer. He died in his home city, aged 44.

August Söderman was a highly prolific composer. His theatre appointments demanded as much, but he also wanted to write music of other kinds. Not unexpectedly, his output is dominated by stage music, but he also left a good number of songs and choral compositions, as well as a certain amount of chamber music.

As a composer, Söderman can be pinned down with two qualities. In the theatre he lived on his bent for writing music with dramatic verve, music which carried the listeners away. Secondly, he was greatly interested in Swedish folk music, an interest manifested by direct melodic quotations or by music of his own in folk-tune idiom. In this latter respect he paved the way for later colleagues such as Wilhelm Peterson-Berger and Hugo Alfvén.

© *Gunnar Ternhag*, Levande Musikarv. Transl. Roger Tanner

Solo ballads with orchestral accompaniment

Qvarnruinen, Tannhäuser, Hafsfrun, Der schwarze Ritter and Kung Heimer och Aslög

The late 18th century fascination for what was seen to be folk myths acted as the inspiration for authors and composers to write ballads. The genre became very popular starting in the early 19th century with works by Carl Loewe, Franz Schubert and Robert Schumann. The ballads have narrative, epic texts, often from a third person perspective, and with themes connected to a heroic, romantic knight-in-shining-armor ideal, or to folkloric subjects. There are often recurring chorus strophes. Musically the plot is told in a style that alternates between declamatory and more melodic sections. Tempo and key changes are frequent and the shaping of the accompaniment is of great importance. All elements are expected to interpret the content and character of the text. It is clear that a great majority of ballads were geared to a public concert-going audience from the fact that many of them were written for orchestral accompaniment and not just piano. During this period ballads were associated with a Nordic sphere, both with regards to the content of the plot and the character of the music.

It is within this German solo ballad tradition that August Söderman's five works find a home. Söderman spent time in Leipzig studying from 1856–1857. While there he came into contact with newly composed works by Schumann, but the music of Niels W. Gade and Richard Wagner also left a great impression on him. In Leipzig Söderman composed two ballads for solo voice and orchestra, *Die verlassene Mühle* (Qvarnruinen) with text by August Schnetzler and *Tannhäuser* with text by Emanuel Geibel. One source of inspiration for *Tannhäuser* was Wagner's opera of the same name. Söderman had heard it in Leipzig in the spring of 1857 and has described in correspondence the great impact the work had on him. Both ballads were published by the Musikaliska konstföreningen (The Swedish Art Music Society) during the 1860s. *Tannhäuser* was awarded a prize in 1860 and it became a piece that was performed regularly at public concerts. The ballad has a performance time of circa 10 minutes. The orchestra accompaniment, with great variation in tempo, dynamics and instrumentation, emphasises the dramatic plot of the story of the singer Tannhäuser.

The somewhat less extensive *Hafsfrun* was published as a score for voice and orchestra in 1861, and ten years later in a version for voice and piano. The work *Der schwarze Ritter* is composed to a text by Ludwig Uhland, one of the more frequently employed authors. An orchestral sketch in Söderman's hand is extant from 1874. The sketch formed the basis of the score that J.P. Carstensen later composed, and which was performed in 1887. Contemporary reviews of the work praise *Der schwarze Ritter* and draw attention to the influence of Schumann's music that was seen to be present in the work. The last ballad, *Kung Heimer och Aslög* from circa 1870, draws on the contemporary interest in ancient Nordic mythology. Frans Hedberg, the author of the text, portrays an episode in which Heimer sings for Aslög. The accompaniment has harmony typical for Söderman featuring suspensions and pedal points.

Söderman's solo ballads, in particular *Tannhäuser* and *Kung Heimer och Aslög*, were long very popular. They were performed regularly, and all of them, with the exception of *Hafsfrun*, were published as piano-vocal scores in the 1880s. That they weren't merely an everyday feature of Swedish musical life is indicated by the fact that many of the ballads were published with German text.

© *Karin Hallgren*, Levande Musikarv. Transl. Nicole Vickers

Kritisk kommentar

Som primärkälla för denna utgåva har använts August Södermans autograf (**A**), vilken återfinns hos Musik- och teaterbiblioteket, Stockholm. Titelsidan lyder ”Was gemacht werden kann, / wird gemacht’ (Överst i högra hörnet)/ Tannhäuser / Ballade / von / Em. Geibel / Komponirt für eine Barytonstimme / und / Orchester”. **A** är noterat på 14 system betitlade ”Flauti / Oboi / Clarinetti in A / Fagotti / Corni in E / Trompetti in E / 3 Tromboni Tenori / Timpani in E. H. / / Violino 1mo / Violino 2do / Viola / Singstimme / Violoncelli / Contr. Bassi”.

Sekundärkälla har varit ett tryckt partitur (**T**) Musikaliska konstföreningen/Abr. Hirsch 1860.

I verkets början (t. 1-74, E-dur) och slut (t. 140-191, e-moll) saknar horn- och trumpetstämmorna fasta förtecken, men i mellanpartiet (t.75-139, A-dur) är de noterade med ett b-förtecken. Detta gäller i såväl **A** som **T**. I denna utgåva har dessa stämmor dock noterats konsekvent utan fasta förtecken.

Takt	System	Anmärkning
11	Sidfot	I A finns under fotnoten (”NB. Die singstimme sehr declamatorisch vorgetragen.”) en kommentar (från gravören) på tyska: ”Diese Bemerkung, fat wie sie hier angegeben ist auf der Platte keinen Platz dieselbe kann vielleicht – der, wo der deutsche Text anfängt, über der Linie stehen ebenso die Schwedische.”
13	Fag. 1	Accent saknas i T .
38	Sidfot	I A finns en kommentar (från gravören) på tyska i sidfoten: ”Diese platte war ungeheuer schwer zu machen. Herr Söderman ist gebeten, gnädig hinsichtlich der Correcturen zu verfahren. –”
51	Vc., Cb.	A anger <i>etwas markirt</i> (saknas i T).
55	Va.	Här ändras legatomarkeringen i A till två bågar per takt, i T ändras detta först i t. 56.
61	Trp.	Korstecken (#) före tredje slaget saknas i T .
74	Fag.	På sista fjärdedelen anger A <i>1mo</i> , samtidigt som tonen har skift uppåt och nedåt. T anger inte <i>1mo</i> , utan unisont e.
88	Singst.	Legatobåge saknas i T .
92	Cl. 2	A anger klingande d1. T anger klingande h.
101	VI. 1, VI. 2	<i>D-Saite</i> saknas i T .
122-123	VI. 1	A anger en legatobåge från upptakten till t.123 t.o.m. andra slaget i t.123, därunder en legatobåge över de två första slagen i t.123. T anger en legatobåge från upptakten till t.123 t.o.m. andra slaget i t.123, därunder en legatobåge över de två första tonerna i t.123. Utgivaren har valt att i stället följa bågar i Cl. 1.
132	Vn., Va.	A anger <i>markirt</i> (saknas i T).
137	Cl. 1	A och T felaktigt noterat h1.
157	Vn.	T saknar accent.
160	Singst.	<i>wild</i> saknas i T .